

Nationalnyckelns första mossvolym

Det första bandet av Nationalnyckeln som behandlar växter har kommit ut. Volymen är den första av fyra som ska avhandla Nordens alla bladmossor. Lever- och nälfruktsmossor ska beskrivas i en femte volym.

De egentliga bladmossorna indelas traditionellt i akrokarpa och pleurokarpa mossor, och det nu publicerade första bandet beskriver den första delen av akrokarperna. De återstående akrokarpa mossorna behandlas i nästa volym, som förväntas komma ut nästa höst. De pleurokarpa mossorna, liksom vitmossorna, kommer i senare volymer.

Sverige har en lång tradition inom bryologi och av produktion av utmärkta mossfloror. Dessa vänder sig huvudsakligen till professionella bryologer och avancerade amatörer. Haltingbäcks & Holmåsens mossflora har under senare decennier varit den naturliga inkörsporten till mossornas värld, men även denna utmärkta flora börjar nu bli lite omodern vad gäller namnskick och systematik. En modern flora är därför efterlängtd, och förväntningarna på Nationalnyckelns första mossdel, som vänder sig till en bredare allmänhet, är höga.

Hur blev då resultatet? Det första man slås av när man öppnar och läser i boken, är det omfattande innehåll och de fantastiska illustrationerna – fotografier och teckningar är genomgående lysande. Aldrig tidigare har vi fått se så tydliga illustrationer av mossor både i helbild och i detaljer. I tidigare floror har streckteckningar ofta använts för att illustrera, men fotografier, om de är så tydliga och lyckade som här, är överlägsna. Att fotografera mossor är mycket svårt – de växer ofta mörkt, är små, och har en ganska enhetlig färg, men med modern fototeknik och bildbehandling har detaljer lyfts fram till ett fantastiskt resultat.

Den inledande introduktionen till mossriket är späckad med detaljer och information

– en fantastisk inkörsport in i mossornas värld. De egentliga bladmossorna beskrivs utförligt i både ord och bild. Det som andra floror behandlar på några få sidor får vi här fylliga presentationer av med härliga illustrationer – allt i färg. Utförlig hjälp för insamling och bestämning hjälper nybörjaren på traven. Här finns också bestämningsknep samlade, sådana som utan hjälp kan ta tid att komma på, till exempel snittning av blad och stammar. Dessa avsnitt kommer säkert att stimulera och öka intresset för mossor bland botaniker i allmänhet. Efter denna trevliga inledning tänds intresset att läsa vidare.

Det första bandet innehåller några notoriskt svåra släkter som nybörjaren, såväl som den mer erfarne bryologen, har besvär med, till exempel *Seligeria*, *Schistidium*, *Encalypta* och *Campylopus*. Flera av dessa svåra släkter har granskats av världens främsta kännare. Detta borgar för att de allra senaste rönen finns med. Med det rika illustrationsmaterial som nu finns, borde chanserna för säkrare bestämningar ha ökat väsentligt.

Nycklar finns till samtliga nordiska arter med start från släktesnivå. Att komma till rätt släkte är naturligtvis en svårighet för nybörjaren som vi tyvärr får leva med eftersom den övergripande nyckeln kommer först i en senare volym. Detta är naturligtvis en nackdel.

Text och nycklar betonar fältkaraktärer så långt som möjligt. En finess är att skiljande

karaktärer ofta illustreras med färgbilder i nycklarna. Detta är ett bra grepp och ett lyft för nybörjaren. I äldre floror undrar man ofta över vilka karaktärer som författarna avser och hur de ser ut. Det är säkert många noviser som funderat över hur till exempel celler med porer ser ut eller vad som menas med att nerven upphör i eller nedanför bladspetsen. Detta finns nu illustrerat på ett utmärkt sätt. Man kan direkt jämföra med det man ser i mikroskopet.

Varje art beskrivs på ungefär en sida med fylliga beskrivningar och arten illustreras såväl till habitus som i detalj – antingen som fotografi eller teckning. Speciellt förtjust blir jag i helbilda- eller översiktsbilderna. Sådana har i tidigare floror oftast varit streckteckningar och ganska intetsägande. Flera mossor, till exempel kvastmossorna, avbildas nu verkligen levande. Man får en fin känsla av hur arten ser ut i handen eller i naturen – en känsla som förstärks ytterligare av att det i många fall finns bilder på växtmiljön. Bilderna illustrerar många för nybörjaren knepiga detaljer, till exempel behöver denne inte längre undra hur groddkornen på *Grimmia hartmanii* ser ut eller flagellerna på *Dicranum flagellare*. Författarna har valt att inte tynga texten med alltför mycket mikroskopiska detaljer, såsom cell- och spormått för varje art utom då dessa är artskiljande. Sådan information får man fortfarande söka i de professionella flororna. För de flesta arter finns litteraturhänvisningar om man vill studera vidare.

Naturligtvis kan man finna brister och fel. Det är ofrånkomligt, men felen är mycket få och överskuggas helt av bokens goda sidor. Några redaktionella missar förekommer, som till exempel de otydliga hänvisningssiffrorna i den systematiska förteckningen.

Boken är mycket rikt illustrerad och huvudparten av bilderna är utmärkta, men det finns alltid några som är sämre. Några av bilderna verkar vara fotografier av herbariematerial. Eftersom övriga bilder ger ett mycket levande intryck blir kontrasten stor till dessa ”döda” bilder. Mått saknas generellt i bilderna. I de flesta fall kan man ändå uppfatta storleken med hjälp av omgivningen, men det hade varit bra att veta

hur långa bladen är eller hur stort mosskottet är. Andra brister, som kommer att lösas när de återstående banden kommit ut, är avsaknaden av nycklar som leder fram till rätt mossläkte. Redaktionen planerar att låta sådana nycklar vara tillgängliga på nätet, vilket naturligtvis är en utmärkt idé. Just släktesnycklar är svåra att konstruera och att låta dessa nycklar testas innan publicering i ett senare band är ett bra initiativ. Hoppas bara inte att de dröjer. Intresset för mossor kan svalna snabbt om inte rätt stöd finns. Man kan också hoppas att en mindre och lättare fältdel ges ut, i stil med den nyss utkomna fältdelen över dagfjärilar. Man kan också ha åsikter om att låta ge ut volymerna i en sådan ordning att den allmänna övergripande introduktionen av mossor kommer först i den fjärde volymen. Kanske det finns möjlighet att använda nätet för att få även denna information tillgänglig tidigare.

Sammanfattningsvis kan man säga att Nationalnyckelns serie av mossor ser ut att bli en riktig fullträff och ett stort lyft för nybörjaren och den avancerade amatören. Det rika innehållet och de rikliga och tydliga illustrationerna är de viktigaste nytillskotten. Det känns unikt och lite privilegierat att få tillgång ett sådant stort mossverk på svenska. Om man tidigare tyckt att mossor är en svår grupp växter att lära sig på grund av den besvärliga bestämningslitteraturen, så faller detta argument med utgivandet av denna serie. Det förhållandevis låga priset borde uppmuntra inköp. Min entydiga rekommendation blir: Köp boken och du kommer att fascineras av denna fantastiska växtgrupp. Det är med stor förväntan vi ser fram emot nästa volym!

✿ GERHARD KRISTENSSON

Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna.

Bladmossor: Sköldmossor – blåmossor

Tomas Hallingbäck, Niklas Lönnell, Henrik Weibull, Lars Hedenäs & Polyanna von Knorring 2006.

Utgiven av ArtDatabanken, Uppsala. 416 sidor. ISBN 91-88506-55-X. Pris: ca 280 kr.